

Torgliv

– Malmö stads profilering genom fyra centrala torg

Hanna Kvarnerot
ETN 103, ht 2005
Etnologiska Institutionen
Lunds universitet
Handledare: Håkan Jönsson

Innehållsförteckning

Inledning	Sida 3
– bakgrund	
– syfte och frågeställningar	Sida 4
– material och metod	
– teori och tidigare forskning	Sida 6
– disposition	Sida 8
Malmö centrala torg	Sida 8
En storslagen profil	Sida 14
– framtidsvisioner	
– atmosfär och stämning	Sida 16
– handel i city	Sida 19
Rum för upplevelser	Sida 21
– stadsmiljön	
– rörelser och aktiviteter	Sida 23
– nytta och nöje	
Plats för möten	Sida 25
– dragningskrafter	
– mötesplatser	Sida 26
Design av miljön	Sida 28
– design	
– möte mellan människa och ting	Sida 29
– historiska kopplingar	Sida 31
Avslutande reflektion	Sida 33
Käll- och litteraturlista	Sida 37

Inledning

Bakgrund

Malmö stad har utformat en vision för staden i framtiden med riktlinjer för hur stadsplanerare ska kunna stärka Malmös identitet. Det övergripande målet är att Malmö ska vara en livskraftig stad och den byggda miljön utgör en del i stadens identitet. En trend att städer vill hitta "sin själ" går att urskilja. Dessa frågor har liksom i många andra städer lyfts fram i Malmö och arbetet har mynnat ut i ett stadsmiljöprogram (Malmö stadsmiljöprogram 1998;2ff). Städerna utvecklas, bygger för framtiden och olika trender visar sig i deras framtidsvisioner och profiler. Jag har varit intresserad av detta sedan jag hade en rad föreläsning i designteori på Malmö Högskola och fick höra begreppet "city branding"¹ för första gången. Det medvetna arbetet från kommunens sida att konstruera stadens profil fascinerar mig. Som ingång för att studera hur de nya visionerna påverkar staden har jag valt att fokusera på Malmös centrala torg. Vilken tanke ligger bakom Malmös utformande av de centrala torg och vilka visioner har staden med dessa torg?

När städerna runt om i Europa och världen alla jobbar mot samma mål, att vara moderna metropoler, blir den lokala identiteten viktig att hålla fast vid för att inte riskera att bli anonym. Faktorer som stämning och atmosfär värderas högt då städerna ska konkurrera mot varandra i fråga om t.ex. turism. Att få en storstadskänsla på torgen innebär bl.a. att skapa forum för människor att träffas, men också att folklivet har en pulserande rytm. Med den här studien vill jag se på hur Malmös centrala torg gestaltas för att uppnå dessa effekter. Hur har miljön på torgen arrangerats för att stadens identitet ska kunna framträda? På Malmö stads hemsida står: "Att stärka stadskärnans identitet som mötesplats både i Malmö och i regionen är en målsättning för stadens planerare. I detta arbete ingår att göra torgen attraktiva med unik identitet" (www.malmo.se 051112).

En av ingångarna för min studie är de monument, statyer, fontäner och offentliga konstverk som människor passerar då de promenerar över eller vistas på torgen. Dessa objekt ses i min diskussion som designföremål och produkter av ett konst- och kulturliv. Kulturlivet är ett viktigt medel för städer då de profilerar sig. Det anses attraktivt att ha ett stort kulturellt utbud att bjuda invånare och besökare på. Konst och design har kommit att fått en framträdande plats i Malmös profil. Liksom torgen kan ge uttryck för stadens profil, kan skulpturer och

¹ Branding är ett uttryck för hur t.ex. regioner marknadsför sig likt ett varumärke

statyer säga något om platsen de står på. Monument kan över tid bli något som karakteriserar en plats för oss människor. När malmöbor ser föremålen påminns de om en förfluten tid och de påverkar människorna i hur de ser på sin omgivning.

Stadsplanerarnas uppgift är att skapa en miljö på torgen som ger goda förutsättningar för att använda platsen, att kunna fungera och verka där i olika syften. Hur torgen byggs upp har dels att göra med de bakomliggande visionerna för staden men det kommer också att avgöra hur människor rör sig i rummet. Jag vill här se på hur människorna kommer samman på torgen och vad de uträttar där. Malmöns profil och dess visioner kommer att utgöra grunden för mina diskussioner. För att se hur väl torgen är anpassade efter dessa kommer jag att se på folklivet och rörelsemönsterna på torgen, samt på den materiella kulturen och de offentliga konstverken. Detta är sådant som jag kommer att undersöka med hjälp av platsobservationer av de centrala torgen samt offentliga texter som skrivs om Malmö. De offentliga texterna är mestadels tagna från två hemsidor på Internet, men består också av broschyrer samt artiklar ur tidningarna Malmö Magasinet och Vårt Malmö.

Syfte och frågeställningar

Syftet med min studie är att se hur Malmö stads framtidsvisioner tar sig i uttryck på fyra centrala torg i staden. Torgen med sitt folkliv och sina utsmyckningar fungerar som ingångar till diskussionen om hur visioner och profiler kan komma till uttryck i den offentliga miljön.

Frågeställningar som står till grund för min studie är: Hur beskrivs Malmö med dess torg i olika texter? Kan människors rörelser och aktiviteter på torgen berätta om torgens karaktär? Vad kan monumenten på torgen säga om den profil som Malmö valt att hålla?

Material och metod

Genom platsobservationer i perioden mellan november 2005 och januari 2006 har jag studerat vad som händer på Malmöns torg (Davidshalls torg, Gustav Adolfs torg, Stortorget och Lilla torg) och med de skulpturer och monument som finns där. Observationerna har skett i huvudsak vid två tillfällen, men jag har sedan återvänt till platsen för att utveckla vissa resonemang. Med hjälp av en annan materialkategori, som innefattar hemsidor,

tidningsartiklar och broschyrer, har jag också studerat hur Malmö framställs i offentliga representationer.

De två hemsidorna på Internet som jag hämtat material ifrån är www.malmo.se och www.malmo.com. På Malmö stads officiella webbplats, www.malmo.se, finns information om allt rörande staden, från politik till sport och fritid. Hemsidan www.malmo.com är en kommersiell hemsida där några av de ledande företagen i regionen medverkar. Hemsidan har som syftet att tillhandahålla information om Malmö stad, för såväl turister som för de affärsresenärer som besöker Malmö och Öresundsregionen (www.malmo.com 060112).

Tidningsartiklarna i min studie kommer från gratistidningarna Vårt Malmö och Malmö Magasinet, som jag läst alla nummer av under perioden september till december 2005, veckorna 36 till 50. Vårt Malmö är Malmö Stads egen tidning. Nio gånger om året delas den gratis ut i mer än 150 000 exemplar till alla hushåll och företag i staden. I Vårt Malmö finns artiklar om större projekt och arrangemang, genomgripande förändringar och om arbetet i olika verksamheter. Malmö Magasinet är en reklamfinansierad veckotidning som alla i Malmö och de i de närliggande kommunerna i sydväst får hem i brevlådan varje vecka.

Jag använder mig även av två broschyrer som jag hämtat på turistbyrån i Malmö, den ena är "Malmö Guide 2005/2006" som gavs ut av Malmö stad. Den andra heter "Design for life. A guide to design, art and culture in Copenhagen and the Öresund region" och är producerad av Vitra, ett designföretag som tillverkar möbler till arbetsplatser.

Med textkällorna vill jag skapa en uppfattning om vad som skrivs om Malmö, hur staden framställs i text och hur den marknadsförs. Jag har valt texterna utifrån kriterierna att de skall vara väl spridda och lätta att komma i kontakt med som Malmöbo eller besökare. De händelser och aktiviteter som det skrivs om i gratistidningarna Malmö Magasinet och Vårt Malmö, i turistbroschyrer och på Malmös hemsidor kan beskriva vilken aura och image som media vill klä staden med, så även den allmänna jargongen. Jag föreställer mig att människor påverkas av den mediala bilden av staden som de tar del av på Internet eller genom tidningar. Då många människor, såväl invånare som besökare, tar del av dessa texter bedömer jag dem också ha stor vikt när det kommer till Malmös ansikte utåt. Offentliga texter om staden kan skildra dess rum och miljöer genom att beskriva dem, t.ex. med tidningsreportage om nyheter i staden. Vi lockas av de upplevelser som erbjuds och texterna kan tala om för oss vad vi inte

bör missa. Lokaltidningarna fyller även funktionen att inge en känsla av lokal tillhörighet och ge en anknytning till den egna stadens historia genom att berätta om det hemtrevliga och genuina.

Teori och tidigare forskning

I mina försök att hitta symbolik, som kan representera ett större sammanhang av tankar och visioner som florerar i retoriken om Malmö, har jag inspirerats av kulturgeografen Anssi Paasi. Han hävdar att minnen blir konkretiserade i materiell form genom böcker, monument, karnevaler, ritualer, vanor etc. Idén om traditionen och det förflutna blir representerad i den historiska erfarenheten. Materiell manifestation i tidningar och böcker, kartor och ritkonst, målningar och olika monument avslöjar och förstärker elementet av historisk kontinuitet i vårt medvetande. För att förstå en plats är det nödvändigt att förstå skriven och verbal representation av det, som en avspeglade beståndsdel. En plats är därför ett organiserat samspel av bitar av text som har producerats enligt olika logiker (Paasi 1996;66ff). Malmös identitet blir således till då staden beskrivs och återskapas, t.ex. genom de olika texterna och mina egna platsbeskrivningar. Betydelsen av olika platser i Malmö skapas alltså delvis då upplevelserna av dem uttrycks i olika texter. Etnologen Gösta Arvastson menar att de informationer som informerar människorna sedan kan analyseras gentemot den fysiska verkligheten. Meningen med dessa analyser är att se hur denne verklighet svarar mot den tänkta världen av föreställningar och kunskaper (Arvastson 1999b;131).

En närliggande diskussion förs av Jonas Frykman i en studie av Motovun, Istrien. Han hävdar att det går att utläsa intention och mening hos det förgångna i den materiella kulturen och i människor på platsen. I staden Motovun, som Frykman ger som exempel, finns beskrivningar av kyrka, kapell, stadsmur, brunn och andra konsthistoriskt intressanta byggnader. Sådana beskrivningar är själva förutsättningen för att den materiella kulturen skall få den aura som efterhand ska få den att tala (Frykman 2001;100ff). Skulpturer och fontäner presenteras på www.malmo.com och kultur är ett tydligt inslag i turistbroschyerna. När jag vill utläsa Malmös profil, ur torgen och monumenten på dem, är beskrivningarna av platsen och tingen en förutsättning för att de ska kunna berätta något. Beskrivningarna är både de officiella texterna men också mina egna fältanteckningar.

En huvudlinje under mitt arbete har varit att se på kulturlivet som en del i städernas profiler. Det kulturella utbudet har fått en tung roll i städernas anseende. Här träder även en koppling

mellan kultur och turism fram. En av teoretikerna som studerar dessa kopplingar är kulturgeografen Kerstin Cederlund. Hon skriver att föreställningen under 1960- och 70-talen var att en industrilokalisering var det bästa för att få regionen att blomstra. Under de senare åren har utvecklingen gått till att god boendemiljö, attraktivt kulturliv, fritidsmöjligheter och högskoleutbildning är medel som gör en region attraktiv och vital (Cederlund 2004;59). Utgångspunkten blir genom detta att det som ligger i Malmö stads visioner kan knytas samman med de allmänna och samhällsenliga uppfattningarna om attraktiva regioner.

Etnologen Per-Markku Ristilammi har, i boken ”Mim och verklighet”, skrivit att städer numera eftersträvar att vara en informations- och kulturstad. Men han poängterar också vikten av att studera *hur* städer väljer att lyfta fram sina egenskaper och hur egenskaperna förpackas (Ristilammi 2003). Ristilammi talar om en kulturell topografi vilken beskriver de föreställningar som människor har om den materiella omgivningen. I denna topografi finns t.ex. våra känslominnen av fysiska miljöer (Ristilammi 2003;85). Informationsflöde och kulturliv är starka element i en stads karaktär. Men kanske är det förpackningen för dessa egenskaper som blir det viktiga när stadsplanerare bygger upp torgen. Intryck och erfarenheter av en viss miljö får människor att skapa sig en föreställning om den. Detta är intressant för mig då jag ser på hur människor nyttjar torgen och hur de smälter in i den materiella terrängen.

Etnologen Orvar Löfgren är en forskare som studerat turism. Det som Löfgren bidragit med till min studie är diskussionen kring begreppet ”storstadspuls”. Löfgren skriver att begreppet blev populärt därför att det försöker fånga centrala element i stadslivet, som en attraktiv turistscen, och erbjuder en koppling mellan det publika och det personliga (Löfgren 2001;21). Det är ett stämningläge och en rörelse i stadsrummets miljöer som Löfgren beskriver med begreppet puls. Jag har med hjälp av den här diskussionen kunnat se på stads- och torglivet och vilka aktiviteter och upplevelser som frammanas på Malmös torg .

Elisabeth Wengström, som är verksam inom Svenska Filminstitutet, har analyserat det faktum att det idag görs stora ansträngningar för att inte bara producera varor och tjänster utan också tillverka symboler, stämningar, aura, upplevelser och events. Det handlar om att få omvärldens uppmärksamhet genom att visa upp en attraktiv aura eller image. Denna ambition finns numera inte bara inom näringslivet utan också allt oftare i offentliga sammanhang (Wengström I: RIG 2002:4;196). Wengström har sin ingång till diskussionen genom en

designutställning som presenterade svensk design i Europa. Det är hennes förhållningssätt som har varit användbart i mina diskussioner om hur design och formgivning har fått en roll både i Sverige och i Malmö.

Disposition

Jag börjar min uppsats med att introducera en bild av de fyra torgen. Sedan går jag in på de fyra övergripande temana *Storlagen profil*, *Rum för upplevelser*, *Plats för möten samt Design av miljön*. I det första kapitlet *Storlagen profil* diskuterar jag Malmös valda profil och framtidsvisioner. Affärsstråket och handeln har sin del i staden, kulturlivet har sin del. Jag har försökt se på vad som gör de fyra torgen unika och diskutera hur väl de kan förhållas till den image som staden vill hålla. I diskussionen om Malmö försöker jag relatera profileringen till det tidstypiska i att som stad försöka bli bättre i sin marknadsföring. I *Rum för upplevelser* resonerar jag kring de aktiviteter och upplevelser som vi förväntar ska förgylla vår vistelse i stadsrummet. Jag pekar här på ett antal element som tycks vara viktiga i stads- och torgmiljön. I *Plats för möten* ligger fokus på sociala möten mellan människor på gator och torg i staden. Genom att implementera olika tilldragelser på torgen, såsom uteserveringar och kulturevenemang, vill staden ge rum för storstadspulsen. Det sista temat är *Design av miljön*, där jag börjar med att diskutera designens roll i staden. Jag går sedan över till torgens fontäner, statyer och monument och förhåller då dessa till teorier om förhållandet mellan människa och materia. En annan aspekt är att tingen kan ses som betydelsebärande objekt. Monument, t.ex. i form av skulpturer, kan vara en bit av ett kulturarv med en del i platsens unika identitet och i skapandet av platsen. Jag kommer till sist att knyta ihop de fyra temana i en avslutande reflektion och ställa dem mot frågeställningarna om profileringen och dess avtryck på torgen. Här vill jag även diskutera torgens bidrag till ett synligt och attraktivt Malmö.

Malmös centrala torg

Det var på torgen det började... Redan i historiens gryning var torgen en plats dit bönder, fiskare och köpmän kom för att marknadsföra och sälja sina varor till städernas invånare och tillresande. Även idag är torghandeln ett uppskattat sätt att handla och den ses också som ett trevligt inslag i gatumiljön (www.malmo.se).

Jag går på Kärleksgatan, från gågatan vid Viktoriateatern, och korsar Davidshallsgatan. Härifrån ser jag *Davidshalls torg* och den parkeringen som ligger på torgets södra sida.

Parkeringen kantas av kala träd. Torget är rektangelformat och är uppdelat i parkering och en öppen yta. Hela torget omges av en gata för biltrafik. Ljuden jag hör är motorljud men även en del röster. På dessa gator ser jag ett antal människor smita förbi, de korsar gatan som för att gena. Andra människor går till eller från sina bilar, vissa tittar i skyltfönsterna till de affärer som ligger här. Affärerna utstrålar ljus i den skumma skymningen. Jag svänger upp mot den norra, öppna ytan och ser den stora julgranen där den står utan belysning. För att komma in på den öppna ytan måste jag antingen tränga mig mellan de parkerade bilarna och gå in genom någon av de två öppningarna till torgytan, eller runda hörnet så jag når den bortersta kortsidan framför polishuset. Detta för att ytans båda långsidor är blockerade av buskar och trådstängsel. Längs buskarna finns cykelställ, några cyklar står även lutade mot buskarna. I öppningen mot kortsidan står två stora dekorationsarrangemang i granris, detta är ett vintrigt inslag (observation 060110).

Husfasaderna kring Davidshalls torg är i blandade kulörer. När det i november fortfarande satt löv på träden var torgets färger varma. Husen utgjorde en blandning av färger tillsammans med träd och buskar. Davidshalls torg är väldigt symmetriskt, särskilt på torgytan där allt ramar in med räta linjer och kubistiska former. Höjdnivån innanför de kringliggande husen är låg. Förutom julgranen och de parallellt planterade träden är det ingenting som höjer sig över den här låga nivån på torget (observation 051130). År 1840 hade Kockums mekaniska verkstad anlagts på platsen som nu är Davidshall. När verksamheten sedan växte och ändrade riktning mot fartyg flyttade den år 1910 ner till västra hamnen. Fabriken på Davidshall revs och 15 år senare började området bebyggas. Byggnaderna runt om torget byggdes i senklassicistisk stil. Byggandet påbörjades 1928 och färdigställdes 1934 i och med att polishuset blev klart (www.malmo.se 060112).

På den öppna ytan är det kullersten, rabatter är planterade och fyra fontäner är uppförda (se Davidshall bild 2, sida 10). Det är i ytans fyra hörn som fontänerna står, dessa är dock tomma på vatten. Formerna på fontänerna är fyrkantiga och i dess mitt står äggformade skulpturer, utom i en av fontänerna där skulpturen är spetsig. Fontänerna heter "Kulspel" och har fått en mintgrön beläggning. Varje fontän kantas av en rabatt i det ena hörnet, där miniatyrgranar är planterade, detta kanske för att rama in ytterligare. På torgets östra sida står ett par bänkar och längs med ytans omringande häckar står gatulampor i en äldre stil som fått en beläggning av mossa. Då torgytan är så pass fysiskt inramat med häckar och trådstängsel hindras folk från

att passera rätt över det, de väljer istället att följa den gata som går runt om (observation 060110).

Davidshallstorg som mötesplats.

Davidshallstorg, bild 2

Gustav Adolfs torg präglas av busstrafik, då den västra sidan består av bussgator med hållplatser. På var sida om torget går gator för biltrafik. Men strömmen av bilar stoppas upp mycket av passerande människor från och till gågatorna, gatutrafikanterna har företräde här. Även försäljningsbodas och stånd tar upp mycket av torget, och är svåra att missa då de är placerade längs med promenadstråket som går från gågatan vid Södertull och tvärs över torget mot Scandic Hotel St Jörgen och fortsättningen där till nästa gågata. Torget ligger väldigt centralt för shopping och många av butikerna intill till torget är exklusiva. Gågatornas anslutning till torget öppnar upp det mot två håll, mot Stortorget i ena änden och köpcentrumet Triangeln i andra. En rad gatulampor med ett svagt, gult sken korsar promenadstråket och har sin sammansättning som en stor båge. Torget är för övrigt ganska dunkelt kvällstid, det finns ingen stor ljuskälla och belysningen är utspridd (observation 060110).

Torget grundades i början av 1800-talet av Gustav IV Adolf som var kung då och gav namn åt torget. Längs den norra delen av torget ligger fortfarande idag en vit gräddtårtsliknande husrad som kallas "Rivieran". De här husen är ritade i fransk nyrenässans och byggdes förra sekelskiftet. På den södra sidan av torget ligger ett gråbrunt jugendhus "Valhallapalatset". Det är byggt i början av 1900-talet och ritat av Alfred Arwidius som var inspirerad av nordamerikansk arkitektur. Öster om Valhallapalatset ligger ett vitt funkishus. Det är

Trygghuset, som är en av Malmös främsta modernistiska byggnader (www.malmo.se 060112). Färgerna här går med hjälp av huset i en vit, grå och beige skala. De gamla husen är blandade med yngre, mer sterila byggnader. I en liten park på torget har ljung planterats som ger en diskret färgklick (observation 051130).

En båge av en låg stenmur skärmar av den stora ytan och gångpassagen mot parkdelen med rabatter, träd och fontäner (se Gustav Adolfs torg, bild 2). Här bakom finns restaurang Flame, som sitter ihop med Pressbyrån. Denna lilla park bidrar till väldigt mjuka och cirkelliknande former. Gångpassagen över känns också den som en båge. Alla planteringar och bänkformationer är välvda. Den fontän som är mest central är den minsta och står precis innanför den låga muren. Den andra som är betydligt större som heter "Öresund", och dessutom vattenfylld, står bortemot busstorget. På den här sidan av torget finns en del rabatter med buskar och små gräsmattor. Mellan dessa går små gångar för att man lätt ska kunna passera över ytan. Den stora passagen mellan gågatorna har en tydlig ström av människor och ramas in av de stora, svarta fontänerna på torgets östra sida. Raden av fontäner slutar (mot Södertullparken till) vid en halvcirkel bänkar som i sig är inringade av en mur och i november månad även julgranar (observation 051130).

Gustav Adolfs torg, bild 2

"Stortorget ... är det första som möter många Malmöbesökare" (www.malmo.se 060112). Stortorget har central placering i staden, men ingen tydlig port som kan välkomna människor in i staden. Den stora statyn av Karl X Gustav på Stortorget är en viloplats sommartid och då även en plats där många samlas och äter glass i strålarna från solen. Nu på kvällen vintertid ser jag statyn vara upplyst med ett svagt ljus. Förutom detta monument finns en stor och utsirad fontän, dock inte upplyst, kallad torgbrunnsskulpturen och skapad av Stig Blomberg. Framför ryttarstatyn står vid observationstillfällena en stor julgran med stora, röda kulor i. Det är i den här änden som ett öltält placeras under Malmöfestivalen i augusti och då kan även statyns trappor utnyttjas. En vag halvcirkel avgränsar torget mot en parkeringsplats. Den låga mur, som utgör avgränsningen, kantas av träd. På andra sidan parkeringen finns ett par hotell

och någon bank. Trafiken går bara kring parkeringen, här cirkulerar bilarna och får inte köra ut på själva torget. Turistbussarna kör dock in en liten bit på torget, bakom gatuköket framemot gågatans början, och släpper av turisterna. Så gör även en del taxibilar nattetid. Kanske har man valt att begränsa trafiken framför rådhuset för att hålla ytan reserverad för mer formella transporter. I hörnet mot Lilla torg finns ett stort cykelställ. Antagligen har placeringen skett för att cyklister ska kunna parkera sina cyklar och ha nära både till Stortorget och Lilla torg (observation 060110).

Flera höga pelare står runt torget, två av dem utanför rådhuset, med skarpa strålkastare. Framför rådhuset står ett antal bänkar och krukor med blommor, till synes utslängda. Människor rör sig kors och tvärs över hela torget, liksom för att ta sig över det på kortast väg. Jag upplever platsen som tyst (observation 060110). Uppdelningen av torget utgörs av parkeringen respektive den öppna ytan framför rådhuset. Parkeringen är separat, men det finns inte någon tydlig gräns då bara den låga muren och de små träden avskiljer parkeringen från det stora, öppna torget. Rådhuset är en viktig punkt på torget. Här utanför står en rad flaggstänger med Skånes röda drake på flaggorna. En annan liten byggnad på torget är gatuköket som har öppet allt som oftast. Förutom dessa element består torget till stora delar av öppna ytor, med ett utmålat passagestråk från infartsvägen (från Centralstationen) mot gågatan (se Stortorget, bild 2).

Stortorget, bild 2

De kringliggande husen ger spontant inget utmärkande intryck bortsett från deras storlek. Rådhuset får en framträdande plats med sin robusta arkitektur (observation 051130). Men faktamässigt kantas torget av flera sevärd byggnader: Malmö Rådhus, Residenset, Jörgen Kocks hus från 1500-talet, Hotell Kramer i fransk chateau-stil och Apoteket Lejonet. När torget grundades 1538 av borgmästaren Jörgen Kock, låg havet bara något kvarter bort. För

att få plats med det nya torget, revs äldre byggnader, bland annat Helgeandsklostret, vars lämningar är bevarade under dagens parkeringsplats, här på torget. Stortorget centrala läge nära hamnen gjorde det till marknadsplats för export av oxar och annan kreatur. På torget fanns också en vattenreservoar som var i bruk ända in på 1800-talet. Här hämtade stadens befolkning sitt vatten. Vattnet kom ända från Pildammarna, som då låg en bra bit utanför staden (www.malmo.se 060112).

Lilla torg är som namnet berättar ett litet torg. Det tillkom redan på 1590-talet och har sedan dess använts främst för lokal småhandel. Idag är dess speciella och välbevarade miljö en påminnelse om hur Malmö såg ut förr. Det röda korsvirkeshuset och det gula putsade huset kallas Hedmanska gården. Det röda huset är Malmös bäst bevarade 1500-talshus i korsvirke. Korsvirkesgården som ligger till höger om Hedmanska gården är Faxeska gården och uppfördes på 1760-talet. I nästa gathörn till höger ligger ett hus i rött tegel. Det är Saluhallen, men det var från början ett tryckeri och byggdes i slutet av 1800-talet. I början av 1900-talet ville staden ordna upp i butiksgyttret och en saluhall som täckte hela torget byggdes. Så var det ända fram till 1965, då saluhallen revs och torget restaurerades till det nuvarande utseendet med kullersten. 1995 byggdes torget om ytterligare (www.malmo.se 060112).

Den fysiska formen är fyrkantig och bara gatstenen gör lite skiftningar i markläggningen som består av en jämn natursten i form av små- och storgatsten. Längs husväggarna går en ram som förut utgjort väggar till den Saluhallen som numera ligger i ena hörnet av torget. Lilla torg präglas av de olika pubarna, restaurangerna och caféerna runt hela torget. Detta bildar torgets personlighet tillsammans med de små butikerna och arkitekturen. Vid tidpunkten för mina observationer är största delen av torget upptaget av en stor isbana (se *Lilla torg* bild 1, sida 14). Kring denna har det placerats ett antal granar. Vid vissa tillfällen belyses isbanan av ett cerisefärgat ljus och det spelas musik. Till torget kommer människor oftast antingen från gågatans korsning vid Buttrickshörnan eller från Stortorget (observation 051130).

Lilla torg, bild 1

Om man kommer från gågatan möts man ibland av små marknader på Lilla torg, på den sidan man når först. Här står också, något i skymundan och för tillfället tom, fontän kallad ”Samling vid pumpen”. Korsar man istället torget ligger Saluhallen på den motsatta hörnan. Ett ställe på torget som uppmärksammas i turistbroschyrer och på Internet är Form/Design Center som ligger i torgets till synes äldsta hus, med övre delen i korsvirke. Över Lilla torgs ena kortsida är det tillåtet vissa tider att köra bil längs husväggen upp mot Buttrickhörnan. En del fordon kör in på torget med leveranser åt restaurangerna, caféerna och pubarna. Men i övrigt är torget fritt från biltrafik. Cyklar passerar och det finns även ett cykelställ på torget (observation 051130).

En storslagen profil

Framtidsvisioner

Malmö ska bli vackrare och mer lockande för boende och besökare genom en tydlig och förstärkt identitet. Det ska synas att Malmö är Skånes huvudstad (Malmö stadsmiljöprogram 1998;2). Delrapporten ur stadsmiljöprogrammet som heter ”Malmös identitet” ingår i Malmös vision för utvecklingen under 2000-talet. Målet med rapporten är att skapa en gemensam image för Malmö (Malmös identitet 1995;3ff). Det tycks vara så att Malmö genom sitt arbete

med att utveckla staden bl.a. vill inta positionen som en ståtlig huvudstad. Professor Per-Olof Berg, Vd för Stockholm School of Entrepreneurship, och etnologen Orvar Löfgren menar att två karaktäristiska drag för Malmö är storslagenhet och samförstånd. Malmö vill vara en stor stad, bygga stort, tänka stort (Berg & Löfgren 2002;10). Författaren och journalisten Olle Svenning skriver också han att Malmös arkitektur ofta har strävat uppåt, staden har alltid velat synas (Svenning 1998;7). Det arbetas, byggs och projekteras för att utmärka Malmö som en av städerna i framkanten av utvecklingen.

Ett exempel på projekt som gjorts för att lyfta upp Malmöregionen är bygget av Öresundsbron. Per Olof Berg och Orvar Löfgren skriver att konceptet för bygget av Öresundsbron inte bara stod för ett projekt i stål och betong utan också för en vision om en expansiv framtid. Det fanns en ambition att låta bron bli ett centralt element i konstruktionen av en ny regional identitet. Men det har även handlat om "city branding", att skapa en slagkraftig bild av Öresundsregionen för att placera den på investerarnas, entreprenörernas och turisternas kartor (Berg & Löfgren 2002;10). I Malmö stads tänkta profil verkar det finnas en storslagenhet med som en puzzelbit. Öresundsbron och även bostadsområdet Bo01 i Västra hamnen är två exempel som ger uttryck för denna storslagenhet.

I Malmö Magasinet beskrivs Västra hamnen som en av Europas just nu mest intressanta platser arkitektoniskt sett (Malmö Magasinet torsdag 22 september 2005;36). Det stora bostadshuset Turning Torso i Västra hamnen beskrivs i sin tur som Sveriges idag kanske mest spektakulära byggnad. Den här artikeln handlar om en bok kring bygget av Turning Torso. I denne står det att en ny tideräkning för Malmö har börjat i och med Turning Torso. Det är det nya landmärket och kaxiga utropstecknet för framtidsstaden Malmö (Malmö Magasinet torsdag 24 november 2005;43). Det är intressant att tidningen har valt dessa ord för att uppmärksamma byggnaden och den bok som skrivits om dess bygge.

Malmö har traditionellt varit en stad med tung industri, men har de senaste åren genomgått en omvandling till postindustriell kunskapsstad /.../ Kockumskranen monterades ner och skeppades till Sydkorea 2002 och samtidigt började den nya Malmösymbolen Turning Torso skjuta upp (Planer och strategier för Västra hamnen).

Glasgow är ett exempel på en stad som genomgått en sådan kulturell upprustning som Malmö vill genomföra. I början av 1980-talet startade ett kulturellt strategiarbete där man ville vända

den negativa bild som fanns om staden, då den förknippades med slitna, nedsmutsade, bostads- och industriområden. Glasgow associeras idag med kultur och turism istället för tung industri, arbetslöshet och sociala problem som den tidigare gjort. I Sverige är Umeå exempel på en stad som utvecklats från en lågmäld landsortsstad till en vital utbildnings- och kulturcentrum. Universitetets utbyggnad och den aktivt förda lokala kulturpolitiken anses vara grunden för den gynnsamma utvecklingen (Cederlund 2004;56). Hamburg är ett annat exempel, där man var tvungen att ändra sin image och satsa på något annat än på att vara en industri- och hamnstad. Idag är det en stor mediametropol med ett rikhaltigt musikliv. Frankfurt var på 1960-talet en betongstad som ingen ville flytta till. Ett antal år senare var bilden förändrad och det görs likheter med sagan om ankungen som förvandlades till svan. Följden av denna debatt kring hur kultur kan löna sig blev ett nyvaknat intresse för kultursatsningar i städer (Cederlund 2004;60). Bortforslandet av Kockumskranen och resningen av Turning Torso torde markera den nya trenden som råder i Europa, Sverige och Malmö. Den iögonfallande arkitekturen har sitt erkännande ute i Europa och världen. Malmö använder därför byggnaden som representation för den egna framtidsstaden.

Atmosfär och stämning

Stora satsningar som öppningen av Malmö Högskola, bygget av City tunneln och Bo01 är alla institutioner som än så länge ligger utanför den täta innerstaden. Framöver kommer jag att skildra fyra av Malmös centralt belägna torg. Vad är det för profil hos staden som träder fram här?

Det som torgen ska erbjuda blir allt svårare att sätta fingret på. Att bygga torgens fysiska karaktär räcker inte hela vägen fram till en fulländad identitet. Med olika medel såsom parkinslag, ljussättning och design försöker stadsplanerare också skapa en inbjudande atmosfär. I mina fältanteckningar skrev jag att det som tagit överhanden på *Gustav Adolfs torg* är de blandade aktiviteterna. De olika delarna av torget rymmer olika aktiviteter såsom busshållsplats, stånds försäljning, park och fasta affärer. Jag påmindes också om att torget om somrarna blir en plats för gatumusikanter, då jag hörde dragspelsmusik från gågatan. Något som inget av de andra torgen har är *Lilla torgs* isbana där det sker en verklig aktivitet under vintermånaderna. Den här aktiviteten sker i samstämmighet med trivsamt, lugnet och ron som också tycks vila över torget. I vanliga fall är detta en plats för avkoppling över en fika, en lunch eller party. Men detta hindras nu inte av skridskoåkande och varm chokladdrickande i julhandeln.

I Vårt Malmö presenteras en ombyggnad av *Davidshalls torg* och de tre förslagen som finns på hur det nya torget ska se ut. Det första förslaget kallas "Classicum" och syftar till att återskapa ett 1930-tals torg. Går detta igenom blir torget öppet, enkelt, symmetriskt och stramt. Förslag "Magnolia" vill skapa ett småskaligt torg som är lekfullt, asymmetriskt och har inbjudande sittplatser. Det sista förslaget, "Tjuv och polis", vill sätta en modern, stram och storslagen prägel på torget där det även ska tas inspiration från europeiska städer (Vårt Malmö, nr 8 2005;17). Att återskapa torgets 30-talsprägel skulle kunna gynna känslan av ett historiskt Malmötorget och ett lekfullt torg kanske skulle uppmuntra till möten och social stimulans, medan ett modernt och storslaget torg skulle placera Malmö i samma liga som Europas metropoler.

Kanske lär sig invånarna att tänka utifrån de bilder som ges av platserna i lokaltidningarna. Skildringar av platsen i t.ex. media är med och skapar bilden av platsen i människors medvetande. Texterna kan bli beståndsdelar i förståelsen för platsen och dess karaktär. Det har länge varit attraktivt att bo på *Davidshall*. Men nu verkar det som att människor ska lockas till att röra sig här även av andra anledningar såsom umgänge och shopping. Stämningen då jag observerade platsen var idyllisk och trivsamt. Men det är nog samtidigt en plats som många passerar i all hast. Möjligheterna för att utveckla och utnyttja torget på nya sätt står öppna (observation 051130). "Davidshalls torg utvecklas hela tiden, den ena intressanta inrättningen efter den andra poppar upp och gör torget till en levande mötesplats" (Malmö Magasinet torsdag 8 december 2005;15). I planprogrammet för *Davidshalls torg* står det att torget är omgivet av en blandning av specialbutiker, restauranger och caféer (se *Davidshalls torg* bild 1, sida 18). Den öppna torgytan fungerar som vistelseyta där människor, främst under sommarhalvåret, slår sig ner på någon av parkbänkarna. Torget utgör i sin helhet en levande mötesplats med en unik atmosfär (Planprogram *Davidshalls torg* sida 20f). Genom den ovan nämnda ombyggnaden av torget ska egenskaperna som en levande mötesplats med en unik atmosfär förstärkas.

Torget västra sida.
Davidshallstorg, bild 1

Stortorget har idag mist lite av sin framträdande ställning till förmån för Gustav Adolfs torg. I syfte att göra torget mer levande och attraktivt utreds en ombyggnation (www.malmo.se 060112). Att *Stortorget* inte fått en framträdande ställning kan ses som ett exempel på en misslyckad storslagenhet och det är alltså nu ett annat torg som stadsplanerarna jobbar med. Det kan uppfattas som svårt att förstå vad torget används till idag, men kanske finns det en vag uppfattning om att det fungerar som ett affärsmässigt och politiskt centrum dit affärsmänniskor vistas under sina besök och där politiken representeras. Rådhuset är en del i detta med sin arkitektur som vill sätta byggnaden i centrum och Malmöflaggorna som står uppradade utanför. På www.malmo.com står det att *Stortorget* ”ofta används för olika stora evenemang, som exempelvis Malmöfestivalen då det dukas långbord till det stora kräftkalaset varje år. Här arrangeras även hästsporter och konserter” (www.malmo.com 060112). Torgets stora yta kommer väl till pass när det arrangeras stora evenemang och platsen kan då utnyttjas på bästa sätt. Men i vardagen är storleken snarare ett hinder eftersom torgets utbud av butiker, restauranger och hotell blir svårt att uppfatta.

Planerna om att i framtiden kunna stoltsera med de olika platserna i staden fortgår hela tiden, varje vår ska fyllas med en tydlig karaktär. Det är här som en unik atmosfär och trivsam

stämning blir avgörande. Det ska ligga en aura över torgen som gör platsen omöjlig att förväxla med någon annan. *Gustav Adolfs torg* ger intrycket av ett ungt torg och som kan få en att tro att dess historia skrivs här och nu. Att det inrättas en känsla och tradition som kommer att bestå i framtiden. Ljussättningen blir väldigt viktig under vinterhalvåret och särskilt till jul. Detta är ett effektivt inslag på Gustav Adolfs torg där det stora trädet varje år bekläs med ljusarrangemang. På gräsmattan vid bågen utemot torget placeras mängder av marschaller som brinner stämningsfullt. Ljussättningen här gör det mer trivsamt än någonting annat. Jag har under mina observationer noterat att många av torgen inte är upplysta av få kraftfulla ljuskällor. Staden tycks istället ha valt att portionera ut belysningen. På *Stortorget* finns flera stora strålkastare men med tanke på den stora ytan upplevs inte det här torget som ljusare än något av de andra (observation 051130, 060110).

Det karaktäristiska för torgen kan finnas i det man kan göra på dem och vad det skapats rum för. Vad de fyra torgen används till och hur de utnyttjas beror på vad stadsplanerare ämnat med dem och så även hur staden tänkt sig att de ska passa in i Malmös övergripande karaktär. Riktlinjerna för stadsbyggandet säger att närmiljön ska ge en variation av sinnesintryck och upplevelser, vara bekväm att vistas i och uppmuntra till socialt umgänge. De offentliga rummen skall utgöra säkra och trygga mötesplatser för social gemenskap. Vegetation, vindskydd och sol, bekväma sittplatser och konstnärliga inslag som vatten, skulpturer, mm är värdefulla inslag i den offentliga närmiljön (Planprogram Davidshalls torg sida 13). Det är alltså inte bara de fysiska elementen i stads- och torgmiljön som skapar platserna. Sinnesintryck, upplevelser och social gemenskap är lika stora bitar av det som stadsplanerare vill skapa i stadens offentliga miljöer.

Handel i city

”Malmö är en vacker stad!”, står det på stadens officiella hemsida. Därefter följer en lista på ett antal priser som staden fått, bl.a. ”Årets stadskärna” år 2005. ”Så njut av staden och läs om arbetet som ligger till grund för allt det vackra”, står där sedan (www.malmo.se 051112). Motiveringen till 2005 års pris, vari man bl.a. framhåller affärerna, löd:

Malmö Citysamverkan har under 10 framgångsrika år av samarbete mellan kommunen och parterna påtagligt medverkat till uppmärksammade förbättringar av stadsmiljön och handeln i Malmö City. Det är engagerade kommunala insatser och en välfungerande citysamverkan som positivt påverkat Malmöbornas attityd till stadskärnan. Parternas starka engagemang i kombination

med en väl fungerande organisation med ständigt nydanande projekt borgar för en fortsatt positiv utveckling av Malmö och Malmö stadskärna (www.svenskastadskarnor.se 051116).

Staden är både ett vardags- och konsumtionslandskap. Affärerna är en viktig aktör i skapandet av torgen och dess atmosfär. På *Davidshalls torg* blandas antikaffärerna med kitschiga prylbutiker och stilrena lunchställen. På *Gustav Adolfs torg* återfinns resebyråer, snabbmatställen, banker och stora butikskedjor. Annan verksamhet inom försäljning är stånden med blommor, frukt och grönsaker. Nu under julen har även julmarknader tagit upp en stor del av torget. På *Stortorget* finns en del affärer på sträckan mellan Lilla torg och gågatan. Även på rådhusets sida finns ett par affärer och ett café. Men affärerna här tycks inte få samma uppmärksamhet som t.ex. de på Lilla torg eller Gustav Adolfs torg. Kanske har detta att göra med den stora ytan på Stortorget och att man därför inte får samma överblick över butikerna. Går man från gågatan och Buttrickshörnan upp mot *Lilla torg* finns en del affärer på torget som en förlängning av gatan. Det är utvalda butiker i gammal stil som Toffelmakaren och Hökeriet (observation 051130).

I Malmöguiden står det om Malmös affärsstråk som sträcker sig från Stortorget längs Södergatan, över Gustav Adolfs Torg och vidare nerför Södra Förstadsgatan till Triangeln och Möllevången. Malmös första ”konceptgalleria”², Galleri Storgatan, står omskriven (Malmö Guide 2005/2006). Shopping tycks vara ett lockbete för turismen. Också på Malmö stads hemsida omnämns ett rikt utbud av shopping som bör utforskas. Stortorget och Lilla torg är bra utgångspunkter för att upptäcka shoppingen, underhållningen, caféerna och restaurangerna (www.malmo.se 060112). Anssi Paasi hade kanske kallat dessa texter för materiell manifestation, då de hör till formen för tidningar, böcker och kartor. Om inte annat är de skrivna representationer av platsen, som kan öka förståelsen för dess olika logiker.

Storstäderna växer oregelbundet, menar Arvastson som hävdar att de nya rummen i staden visar var makten befinner sig. Dessa rum fogar samman begreppen ”kulturlandskap” och ”landscapes of power” i glittrande kombinationer av gallerior, gågator täckta av affärer, koncernkontor, banker och kommunikationsföretag (Arvastson 1999a;11f). Att använda byggnadskonst är ett sätt att signalera något om sin identitet och uttrycka exklusivitet. Även placeringen av olika institutioner kan antingen gynna eller missgynna verksamheten. I Malmö har nya köpcentrum och varuhus sprängts in i stadslandskapet. Många av dessa har en

²Gallerian har en inriktning mot ungt mode

storslagen arkitektur med stora ytor av glas och påkostad belysning. I Malmö Magasinet finns en artikel om det nya Åhléns City, som ska vara ett internationellt varuhus i toppklass och som inte går att jämföra med andra (Malmö Magasinet torsdag 29 september 2005;11). Kanske är det ett medvetet val att genom byggnadskonst och arkitektur kunna likna sig vid modestäder ute i Europa.

Rum för upplevelser

Stadsmiljön

Ett inslag som inbjuder till vistelser på stadens torg är växtlighet. På *Davidshalls torg* gör växtligheten torget till något parklikt. Torget kan te sig som en perfekt mötesplats sommartid och visst kan människor umgås och spendera en del av sin fritid i detta krypin mitt inne i staden. Den del av *Gustav Adolfs torg* som är avsedd till park är nog också den avsedd för att människor ska vilja vistas på torget och under sommaren tycks detta ha lyckats. Här finns fontäner, anlagda rabatter och utplacerade bänkar. Kanske är det växtligheten som saknas på *Stortorget*. Bänkarna som finns här står mitt på den öppna ytan, där det inte är särskilt inbjudande att slå sig ner. Å andra sidan har inte heller *Lilla torg* så många gröna inslag, bara något träd. Lilla torg har nog behållit en stor del av sin atmosfär genom att göra inredningen utmärkande med bänkar, markläggning och husfasader som skiljer sig från andra delar av staden (se Lilla torg bild 2, sida 22). Lilla torg behöver på så vis inte något parkliknande inslag, det tycks istället ha en unik atmosfär att locka med (observation 051130). Växtligheten och parkernas inslag har en förmåga att väga upp torgens förmåga att attrahera. Grönska kan ge ett trivsamt och vitalt intryck för människor som vistas här, framför allt sommartid.

Lilla torg, bild 2

I en stadsmiljöundersökning från i somras kartlade man hur attraktiv Malmöborna tycker att deras stadsmiljö är. Det handlade bl.a. om hur de uppfattar förändringar av stadsmiljön. Nio av tio malmöbor upplever Malmö som parkernas stad och något färre ser Malmö som en kuststad. Det som uppskattas framför annat är den koncentrerade stadskärnan, samt att parker, gator och torg hålls välskötta. Malmöborna ser även positivt på förbättringar av byggnader, tillskott av uteserveringar och utsmyckningar i staden (Vårt Malmö Nr 7 september 2005;12). På stadens officiella hemsida står det att Malmö stad genom stadsmiljöprogrammets riktlinjer vill erbjuda malmöborna ett extra vardagsrum genom torg och mötesplatser – en plats utomhus där man kan träffas, planerat eller spontant (www.malmo.se 051112).

”Arrangemang i parker och på torg ska genomföras i en både trygg och attraktiv offentlig miljö. Vi arbetar därför aktivt för att Malmöbor och besökare ska uppmärksamma, vistas i och njuta av våra offentliga platser” (www.malmo.se 060112).

Så låter ett annat mål. Det har framgått att det finns planer på att bygga om Davidshalls torg och det pågår utredningar om att även ge *Stortorget* ett annorlunda utseende. Som Stortorget ser ut idag skulle intrycket kunna bli att det inte ges särskilt mycket resurser för utsmyckningar. Torgbrunnsskulpturen är inte upplyst kvällstid och de bänkar och krukor som finns är inte särskilt välskötta. Parker, gator och torg uppfattas som viktiga bitar av stadslivet i Malmö av Malmöborna själva. Uteservering och utsmyckningar kan tänkas vara bidrag som ökar trivseln och den positiva atmosfären. Att Malmöborna visat sig kluvna vad gäller stadens

tillhörighet till parkstäderna eller kuststäderna tyder på att den önskade profilen som kunskapsstad inte slagit igenom. Däremot har staden mött sina invånares vilja om att den ska hållas välskött, få förbättringar, fler uteserveringar och utsmyckningar. Det viktiga är kanske inte till vilken kategori staden i sin helhet hör, utan snarare hur stadsmiljön uppfattas av människorna som rör sig där. Därför vill jag nu skifta fokus till människornas rörelser och aktiviteter på torgen.

Rörelser och aktiviteter

Då jag studerar rörelsemönsterna på torgen ser jag hur arkitekturen och formerna påverkar hur människorna rör sig på torgen. *Davidshalls torg* är i det stora hela ganska folktomt. En del människor kilar förbi på trottoarerna längs husväggarna. Ett par cyklisterna kör på gatan. Men ytterst få passerar över själva torget. Det råder en stillsam lunk och rörelse. Mängder av folk rör sig på *Gustav Adolfs torg*, nästan oavsett tidpunkt. Busstorget har nog bidragit till torgets roll som knutpunkt för transporter. Eftersom det händer mycket här är det just liv och rörelse som kännetecknar torget (observation 051130). Rörelse och aktivitet verkar vara viktiga element i torglivet. Strömmen av människor och deras sociala samverkan ger torgen sin livfulla karaktär.

Människornas rörelse inger en känsla av puls. Puls och rörelse har blivit attraktivt och detta kan frammanas genom gestaltningen av torgen. Ett exempel är den intressanta detaljen som jag la märke till under en observation, nämligen den stora klockan på ett av husen på *Gustav Adolfs torg*. Den sitter i hörnan mot Södertullparken och kan ses från stora delar av torget. Det är möjligt att tiden blir viktig för människor på ett torg som är ett centrum för handel. Klockan kan ses som en symbol av tidens betydelse i storstäderna där allt ska hålla ett visst tempo. Vid en observation i januari uppfattade jag å andra sidan aktiviteten på ett annat torg, nämligen *Lilla torg*, som ganska låg. Genom att titta på människornas rörelse påminnes jag här om att julen är överstökad och folklivet är tillbaka i vardagslunken (observation 060110). Det tycks finnas växlingar mellan hög och låg aktivitet på torgen, att tempot skruvas upp och ner beroende på årstid och tillfälle.

Nytta och nöje

”Julen i City sprakar av smaker och upplevelser”, så lyder en av rubrikerna i Malmö Magasinet torsdagen 24 november 2005. Texten fortsätter med att marknaden, marschallerna, matförsäljningen och underhållningen kring *Gustav Adolfs torg* skapar en härlig julstämning

för alla Malmöbor och turister. Jul i city erbjuder flera nyheter, ett är mattorget på Gustav Adolfs torg. Gestaltningen i city under julen är viktig. Ljusslingor och annan belysning gör stämningen tilltalande och inbjudande (Malmö Magasinet torsdag 24 november 2005;40). Orvar Löfgren hävdar att det råder en entusiasm över att inventera upplevelsekapital, skapa events och regissera fram miljöer, men att scener som är upplevelserika rymmer många fallgropar, då det tenderar att bli förutsägbart (Löfgren 2001;24). Stadsupplevelsen på Malmös torg innebär att alla element som kännetecknar en storstad förs in i miljön såsom torghandel, shopping, parker, offentlig konst m.m. Människorna kräver att det finns aktiviteter i staden som täcker deras förväntningar. Aktiviteterna sprängs in i miljön och upplevelserna kommer nära inpå. Mitt då människor stressar igenom sin julhandel stöter de på aktiviteter som ska förgylla deras stadsupplevelse.

Löfgren menar att upplevelsebegreppet existerar i spänningen mellan det intensivt personliga – det som vi knappast kan förmedla till andra – och de sätt på vilka våra turistupplevelser alltid formas av de förväntningar och föreställningar som vi för med oss. Mycket av denna ”förprogrammering” sker via massmedia och marknadsföring (Löfgren 2001;21). Ett exempel på en text som skulle kunna ge en sådan förprogrammering är Malmö Guide 2005/2006, en liten katalog från Malmö stad. I introduktionen skriver man: Det händer alltid mycket i Malmö och i år händer det extra mycket. För dig som Malmöbesökare finns det många aktiviteter med designtema att delta i. Bl.a. finns vandringsturer genom Malmös gator och torg där man kan upptäcka stadens olika rum och miljöer (Malmö Guide 2005/2006). Uppmaningarna att ta del av allt det som staden erbjuder strömmar ut ur dessa texter och människor som tar del av dem genomgår därmed en viss förprogrammering som påverkar deras upplevelse om vad de sedan ser i det offentliga rummet.

På hemsidan ”www.malmo.com” står det att Malmö är en spännande stad att upptäcka och att det erbjuds upplevelser för alla smaker. Malmö bjuder på en kontinental atmosfär och gatuliv, kulturutbud och restauranger tillfredsställer även de mest kräsna. Du kan även shoppa i trendiga designbutiker och varuhus (www.malmo.com 060112).

Myllra, mjukna, vimla, flanera, vila ut, dyk in, känn dofterna från hela världen, kolla in nöjesutbudet, märk pulsen... I texter används ord som poängterar intensitet och mångsinnlighet samt löften om starka upplevelser. När handeln säger sig vilja bli upplevelserelaterad måste varuhuset och gågatan bli ett evenemang. Gränserna mellan genrer

och institutioner suddas ut, varuhuset, museet, nöjespalatset, charterresan och temaparken imiterar varandra (Löfgren 2001;22).

Kanske verkar människor i en ström av nytta och nöje i närhet till staden. Målet för staden tycks vara att människor kan utnyttja den i olika syften, från att uträtta ärenden till att interagera socialt. Det kan tänkas att torgen blir ett medel för att tillföra människor en personlig stimulans med många valmöjligheter och rum för upplevelser. Det är en balansgång att kombinera upplevelserna med de ursprungliga stadsaktiviteterna såsom torghandel och integrera det som är personligt för människor med den offentliga stadsmiljön. Stadsplanerare vill även ge varje torg sin egen unika identitet. Genom torgen vill staden förmedla sin lokala profil och sin genuina stämning. Risken att bli förutsägbar kanske kan revideras då en unik identitet träder fram i det offentliga. En tydlig identitet kan lyfta ut platsen, ur den allmänna bilden av storstaden, och göra den minnesvärd.

Plats för möten

Dragningskrafter

På *Lilla torg* kretsar den mesta av folkvimlet kring krogarna och caféerna vilka är den huvudsakliga dragningskraften. Man har valt att behålla de karaktäristiska uteserveringarna under vintern, fast i mindre skala. Pulsen som råder i och med uteserveringarna verkar torgen vilja behålla även under vinterhalvåret. Restaurangerna och pubarna vill erbjuda sina gäster en servering utomhus då dessa tycks bidra till en storstadskänsla. Även på *Davidshalls torg* har man börjat använda sig av uteserveringar. I november stod där en trave bord och stolar fastkedjade på ena sidan av torget, fullt synligt och på andra sidan vägen från caféet. *Gustav Adolfs torg* har också hakat på trenden med uteserveringarna då bl.a. Flames har en stor yta för detta ut mot det öppna torget (observation 051130). På en av Malmös hemsidor kan man läsa följande:

Ett säkert vårtecken är när Malmös restauranger öppnar sina uteserveringar. De ger genast staden en mer kontinental och spontan prägel. Det är svårt att tänka sig att det i början på 1990-talet var glest mellan dem i Malmö. I dag har vi vant oss vid att många av stadens restauranger bidrar med att ge Malmö en mysig prägel just med sina uteserveringar (www.malmo.se 060112).

Vad människor kommer för att se i Malmö och på stadens torg är ett tecken på vad som betecknas som attraktivt. Atmosfär, gatuliv, kultur och restaurang är nyckelbegrepp som går igen många gånger i beskrivningar av Malmö. På "www.malmo.se" kan man läsa att kulturlivet i Malmö ger många upplevelser på mötesplatser runt om i Malmö. Det finns ständigt något att se eller göra. Förutsättningar att genomföra kultur- och nöjesarrangemang är goda i Malmös variationsrika utomhusmiljö. Det sker allt från lokala och småskaliga aktiviteter till riktigt stora evenemang på internationell nivå (www.malmo.se 060112). Nog är det så att staden i sina texter framhåller sin kulturellt utövande sida, vilket är en styrka som börjat poängteras för inte så länge sedan. Cederlund menar att det går att påvisa ett tydligt samband mellan kultur och turism. I marknadsföringen av en ort framhålls så gott som alltid vilket kulturellt utbud som finns och vilka upplevelser människor kan göra på orten. Många gånger används i dessa marknadsföringssammanhang begreppet upplevelse istället för det mer seriösa kulturbegreppet (Cederlund 2004;56).

I ambitionen att locka med en lokal atmosfär och en egen puls sneglar man hela tiden på andra. Önskan att profilera sig lokalt medför en global standardisering. Storstadspulsen får sin egen internationella marknadsföringspoesi (Löfgren 2001;21). Lilla torg används i Malmö som ett medel för att marknadsföra staden både med en lokal historia och som en levande nutida stad. Det blir en utmaning för städerna att kunna kombinera den internationella pulsen med den lokala atmosfären. I och med den stora turismen och konkurrensen om uppmärksamhet råder samma jargong på många håll i Europa. Därför måste städer såsom Malmö rätta sig efter de europeiska och internationella trenderna. De genuint lokala platserna kan bli ett sätt att förmedla Malmös identitet och visa att staden har en plats i det framtida Europa.

Mötesplatser

Gustav Adolfs torg är ett av torgen, där Malmö stad velat skapa en mötesplats och ett extra vardagsrum. Gågatestråket leder rakt över torget, pampiga byggnader ligger runt omkring och det är samtidigt ett lummigt och grönt parktorg."Sätt dig gärna ner där och njut av stadens puls och de flanerande människorna" (www.malmo.se 051112). Ramen för den lilla parken är en murad linje där många slår sig ner och sitter en stund (se *Gustav Adolfs torg* bild 2, sida 11). En för tillfället omtalad plats, i fråga om mötesplatser, är *Davidshalls torg* där man planerar en del förändringar för att det ska bli mer tillgängligt och inbjudande. I tidningen *Vårt Malmö* står det att torget de senaste åren har fått ett eget och spännande liv – det är ett

mysigt torg med många möjligheter. Nu vill stadsplanerare och företagare skapa en mötesplats för alla där och ett torg som speglar stadslivet av idag (Vårt Malmö nr 8 okt 2005;16).

Cederlund skriver att det i stadens liv finns sociala aktiviteter som utgörs av människor och möten. *Att gå* representerar t.ex. både en transportform och en social aktivitet. Man går, man blir sedd och ser. Man möter andra. Oförutsägbara och spontana möten kommer lätt till stånd. I en stad är mångfalden mycket större än någon annanstans och mötesplatserna är också många fler (Cederlund 2004;146). Det händer saker omkring människorna då de kliver ut i det offentliga och det sociala samspelet sker överallt. Mötesplatser för människor är en del av det ”vardagsrum” som stadsplanerare vill skapa i staden och där sociala interaktioner ska kunna ta plats.

Cederlund fortsätter diskussionen och menar att yrkesliv och privatliv blandas vid möten på restauranger, caféer, barer m.m., vilka under de senaste åren ökat anseende i städernas centrala delar. Den s.k. ”tredje platsen” (efter hemmet och arbetsplatsen) är de informella mötesplatserna i staden. Människor kommer samman regelbundet och upprätthåller därmed sociala relationer med många andra, vilket i sin tur bidrar till ett bättre och rikare liv. Mötesplatserna i en stad ska vara många och lättillgängliga. Människor ska kunna mötas ofta och spontant. Goda exempel är tavernor, barer, pubar, kaféer och liknande (Cederlund 2004;159f).

En del människor går lugnt över torgen som om de passar på att samtala med sitt sällskap på vägen genom staden. Att ”gå på stan” kan innebära möten och social kontakt samtidigt som man vistas ute i det offentliga och rör sig bland andra människor. Något som kan ställas emot den positiva bilden av socialt samspel på gator och torg är etnologen Rebecka Lennartssons beskrivningar av Londons affärs- och turistkvarter. City utgör ett landskap av ”död yta”, skriver hon. Gatorna och torgen är inte rum för möten och umgänge. De är inga mål i sig själva, utan genomfarter, ”på-väg-till-ställen”. Lennartson talar om att stora städer förlorat sin ursprungliga idé. Det urbana rummet har omvandlats från mötesplats till tillflyktsort för likgiltiga och ointresserade människor med känsla av meningslöshet (Lennartsson 1999;47). Har jagandet efter stimulans och effektivitet tagit bort den egentliga idén med torgen?

Ytor såsom *Stortorget*, och kanske även *Davidshalls torg*, är idag genomfarer för människor. *Gustav Adolfs torg* och *Lilla torg* hängs däremot ut som mötesplatser i texter om staden. Att träffa andra människor har genom historien varit naturligt på torgen, medan det idag ses som en förmån och något som får vissa platser att briljera. Med Lennartssons perspektiv har det sociala samspelet drunknat i de döda ytorna, kanske är det så att mötesplatserna idag inte ses som självklara. Restauranger och även kommers har här lyfts fram som viktiga bitar på en mötesplats. Det är möjligt att människor nu behöver en anledning mötas och slår sig då ner på något café för att samtala och umgås, dessa lokaler har ökat i antal och betydelse. En annan idé har varit att shoppingen är det som drar människorna till platsen och skapar möten emellan dem.

Design av miljön

Design

Malmö Magasinet och Vårt Malmö skapar i sina artiklar bilden av Malmö som designstad med exempel på företag som tagit sig an designaspekten i sin verksamhet. Malmö stad deltar i Designåret 2005 och ett utav syftena med detta är enligt stadens officiella hemsida att profilera Malmö utåt som en designstad. Malmö stads satsningar inför designåret 2005 ska bidra till att profilera Malmö utåt som en innovativ, kreativ, tillväxtorienterad och mångkulturell designstad. Man vill använda design som utvecklingskraft och man sänder ut budskapet att Malmö är en del av den svenska och globala designen (www.malmo.se 051112).

Verksamheten som står för hemsidan www.visitoresund.info har gjort en broschyr som finns att hämta på turistbyrån i Malmö. Den heter "Design for life. A guide to design, art and culture in Copenhagen and the Öresund region". I broschyren berättas om de oräkneliga möjligheterna som sägs finnas i Öresundsområdet, färdiga att utforskas. Vidare står här att design har satt Skandinavien på världskartan med sin estetik och funktionalitet, det är en stor del av våra liv nästan vart vi än går. Konst och kultur i Skåne har fått ett gott rykte för variation och en utomordentlig standard. Öresundsregionen är ett Mecka för både samlare och beundrare av 1900-tals designföremål (Design for life). Omnämmt i texter, såsom på hemsidan www.malmo.se och i broschyren "Design for life", är Form/Design center som ligger i ett av korsvirkeshusen här på Lilla torg. Att Lilla torg är ett centrum för design känns välplanerat. Den historiska prägel på torget kan sättas i kontrast mot den allra senaste designen och bli ett

intressant mål för både invånare och turister. Denna motsättning hänger samman med de övergripande riktningarna för Malmös identitet, den internationella framtidsstaden och det genuint lokala Malmö.

Begreppet design dyker således upp i en rad sammanhang om Malmö. Ett gott anseende vad gäller design väger tungt då staden marknadsför sig i Sverige, Europa och världen. Wengström skriver att många menar att samtida svensk design i allt högre grad representerar ett internationellt formspråk som kan förstås överallt i den moderna delen av världen. Samtida design befinner sig på en global marknad, vilket har bidragit till en internationalisering och homogenisering av det svenska formspråket. Den universella svenska samtida formen tycks därmed kunna tilltala människor över de europeiska nationalgränserna (Wengström 2002:4;206f). Hon skriver även att design kan ses som ett uttryck för medvetenhet och kontroll, då formgivna föremål kan användas för att visa tillhörighet till en viss grupp eller plats (Wengström 2002:4;195). Att Malmö satsat mycket på konst och design kan tänkas gå i linje med Wengströms uppfattning. Designen och designföremålen i Malmö kan få känneteckna stadens medvetenhet. På samma sätt som Sverige marknadsfördes till Europa genom utställningen ”3D+ Swedish design on stage” vill Malmö genom sin design framstå som en modern, dynamisk och ”uppkopplad” stad både i Sverige och i Europa. Staden kan därmed vara med och konkurrera på den europeiska marknaden för design.

Möte mellan människa och ting

Under din vandring genom Malmö kommer du med säkerhet att passera ett antal skulpturer på din väg. Vi malmöbor har mer eller mindre vuxit upp med de här skulpturerna och de är en del av vår vardag (www.malmo.com 051111).

Monument och offentliga utsmyckningar är ett viktigt inslag i designandet av stadsmiljöer. Det är alltså inte bara designinstitutioner, som Form/Design center, som representerar stadens design. Jag vill här nysta upp torgens utseende och se hur de designade föremålen ingår i dessa rum. De fyra tomma fontänerna på *Davidshalls torg* tycks inte bidra till mycket mer än estetik. Efter en stunds observation ser jag att den ena av dem fyra har en annorlunda skulptur i mitten. Fontänerna verkar göra symmetrin tydligare med sina former och placeringar.

Gustav Adolfs torg, bild 1

Gustav Adolfs torgs fontäner blir på sommaren element för svalka och kanske också känsla av strömmande vatten i stadens centrum. Den stora fontänen mot busstorget är också en av de få fontäner jag sett i staden som fortfarande i november innehåller vatten (observation 051130). Denna stora fontän heter ”Öresund” och ter sig stor med en vid vattenyta (se *Gustav Adolfs torg* bild 1, sida 29). Malmös regionala identitet har här gestaltats med en fontän som anspelar på närheten till havet. De stora svarta fontänerna på motsatt sida kan fylla en estetisk funktion sommar som vinter, då de även har förmågan att spruta ut en flamma eld på toppen. Optimistorkestern är en rad skulpturer på Södergatan som uppfördes 1985 och är gjord i brons av Yngve Lundell. Dessa statyer står i övergången mellan *Stortorget* och gågatan. Optimistorkestern lär dra till sig mer uppmärksamhet än t.ex. torgbrunsskulpturen ute på *Stortorget*. För vattenspelet passerar människor inte automatiskt. Det gör folk däremot med Optimistorkestern som även är ett konstverk som utmärker sig genom sitt utseende (se *Stortorget*, bild 1).

Stortorget, bild 1

Jag har under en av observationerna lagt märke till det faktum att några av skulpturerna på torgen placerats mitt på en yta där människor rör sig. Exempel på detta är just Optimistorkestern i anslutning till *Stortorget* och även skulpturklotet av Sivert Lindblom på *Gustav Adolfs torg*. Optimistorkestern står mitt i gågatan och klotet nästan mitt i passagen

som går rätt över torget. Mitt intryck från ett av de andra torgen, *Davidshalls torg*, är att vissa av skulpturerna istället tycks existera helt utanför människors medvetande. De fyra fontänerna bara står där och då det på torgytan inte sker någon särskild aktivitet, förutom att människor passerar den, händer det inte heller något med fontänerna (observation 060110). Per-Markku Ristilampi hävdar att förhållandet mellan människor och materia är socialt. Vi speglar oss i vår fysiska omgivning, tar in den i vår föreställningsvärld och använder den som byggstenar för vår uppfattning om oss själva. Våra omgivande rum ger de meningsskapande kulisser vi behöver för vår känsla av identitet. Minnen som många människor delar kring samma rum är en form av kollektiva minnen, vilka har en viktig del i vad man kan kalla en lokal kulturell identitet, t.ex. en stadsidentitet (Ristilampi 2003;85).

Möjligtvis har skulpturerna placerats mitt där människor rör sig för att folk ska uppmärksamma dem, att människor som passerar automatiskt måste parera och på ett sätt även samspela med dem. På ett torg som *Davidshalls* verkar placeringen av fontänerna i ytans hörn göra att människor inte tvingas väja för dem och att de inte får någon kontakt med dem. Monumenten går ihop med och flyter samman med platsen då människor samspelar med dem, men om inget samspel sker kan människor passera utan att ta intryck av dem. När människor istället nyttjar dessa föremål skapas ett förhållande mellan människan och materian. Detta kan ske t.ex. då människor använder en staty som sittplats eller en fontän för att tvätta av sig. Bildmässigt är torgen med dess monument en kuliss på den scen där människors dagliga skådespel utspelas.

Historiska kopplingar

Lilla torg är en historisk miljö, ett monument i sig, som Malmö har valt att återberätta och gestalta mitt i den offentliga miljön i staden. Den lilla brunnen på Lilla torg blir därmed en viktig del i torgets atmosfär och känsla. Estetiskt sett passar den in och är torgets enda separata monument (observation 051130). Etnologen Jonas Frykman skriver i sin artikel ur "Fönster mot Europa" (Hansen & Salomonsson (red.) 2001) att det förflutna blir synligt genom sina spår och artefakter, genom hus, monument, minnesmärken, enstaka föremål, konst och skulptur. Tingen blir levande vittnesbörd om den kulturella kontinuitet och särprägel som man söker, de tilldelas karaktären av budbärare och betydelsebärande objekt. Frykman menar att man idag lyssnar och är uppmärksam för vad tingen berättar och ger detta som en möjlig anledning till att byggnader, monument och andra yttringar av kulturarv har kommit att kliva ut ur det fängelse som museer och historieskrivning placerat dem i. Den

materiella kulturen blir då ingången till det förflutna som sedan får karaktären av något halvt mystiskt, levande och samtida (Frykman 2001;90ff). Det är kanske inget helt nytt fenomen att det materiella kulturarvet inte finns inlåst på museer eller bara talas om i historiebeskrivningar. Men det tycks vara så att man idag håller fram och arbetar med kulturarvet på ett nytt sätt och därmed också uppmärksammar det som det kan berätta för människor om sitt ursprung.

Förståelse för tidigare generationer malmöbors livsvillkor och vardagsmiljöer är en viktig utgångspunkt när ny, till hållbarhet anpassad bebyggelse, ska utvecklas. Det är angeläget att typiska delar av äldre miljöer bevaras och att förändringar sker med hänsyn till kunskap om malmöbornas kulturarv (www.malmo.se).

Ristilammi skriver att historia, i form av minnen, färgar vår uppfattning om vad vi ser omkring oss. Det är detta minnesrum som gör all rumstolkning så vanskelig. Våra minnen skapas i en social och materiell verklighet som kan beskrivas i termer av kultur. När man kollektivt skapa identitet för en plats hämtas representationer från historien eller framtiden i form av utopier och visioner (Ristilammi 2003;15f). Arvastson talar om det kollektiva identitetsskapandet som en postmoderna minneskonsten. Det finns en längtan till tider som flytt, som om det förflutna alltid var mer värt än det närvarande och mera högröstat. Som om grupper kittades samman när de kunde hänvisa till en gemensam historia (Jfr Arvastson 1999b;125).

Wengström refererar till Barbro Klein då hon talar om kulturarv och definierar det som något andligt eller materiellt som ärvts från, överlämnats av eller tagits över från 'föregångare'. Kulturarv kan vara traditioner, föremål, byggnader och dylikt som anknyter till ett gemensamt ursprung och en gemensam historia. Klein menar också att det ligger i sakens natur att kulturarv ska visas upp på publika arenor och är därmed expressiva och publika fenomen (Wengström 2002:4;195). Monument är expressiva och publika fenomen oavsett om de är historiska eller framtidsinriktade. Stadens lokala arv kan sättas i relation till den framtidsinriktade profilen, då pulsen och det höga tempot också attraherar människor. Frågan är var framtida storslagenhet och lokal unicitet möts.

Stadens själ gestaltas delvis genom att iscensätta dess historia med bevarandet av byggnader, uppförandet av monument och liknande. *Lilla torg* beskrivs på stadens officiella hemsida som

ett modernt torg med gamla anor och dess speciella miljö ger en känsla av historia. Det kan därför visa på kombinationen av en historiskt intressant miljö och en levande nutida stad (www.malmo.se 051112). Lilla torg är ett exempel på hur stadsplanerare i Malmö försökt möta den inbyggda längtan efter den förflutna tiden. Idén om att ge *Davidshalls torg* ett 1930-tals utseende är ett framtida projekt som skulle kunna få torgets historiska charm att framträda. Ryttnarstatyn av Karl X Gustav på *Stortorget* är ett annat exempel på en historisk påminnelse som placerats i staden. Trots att kungastatyer är vanligt förekommande i städer är de monument för det förflutna. De här torgen är kanske bevis på hur viktigt det är för Malmöbor att känna gemenskap med hjälp av offentliga platser. Minnen av förfluten tid är en förutsättning för våra personliga band till platsen och det är utifrån dessa band som vi betraktar den. Bara genom att betrakta monumenten och dess plats i rummet kommer de att ingå i människors uppfattning om stadsrummet. Monumenten kan också ingå i en lokal atmosfär, genom att i viss mån få lov att karaktärisera platser.

Avslutande reflektion

Mycket av Malmös identitetssträvan går i linje med hur städer utvecklas i Europa och övriga världen. Att Malmö satsar på att vara en framtidsstad innebär delvis att följa de trender som gestaltas i de stora europeiska städerna. Visionerna om en expansiv framtid gror i staden och det är en trend som råder på många platser i Europa. Om Malmö ska kunna konkurrera på turismens marknad är det en viss miljö som ska regisseras fram i de offentliga rummen, en miljö som genom sin unicitet lockar till besök, möten och upplevelser.

Stadens profil innehåller även en vilja att blicka tillbaka på platsens historia och på det ”genuina” Malmö. Det finns hela tiden ett samspel mellan framtidsinriktning och tillbakablickande i stadens arbete. Då orter börjar en expansiv utveckling i internationella termer kan det hända att deras invånare söker sig tillbaka till hemortens rötter. Men Löfgren har också visat att då orter önskar profilera sig lokalt sker det en global standardisering. I Malmös identitetsarbete kan båda riktningarna kännas igen – den globala utvecklingen och den historiska förankringen. Men för att platserna i Malmö inte ska bli anonyma och intetsägande måste en balans råda mellan framåtsträvande och nostalgi. Någonstans måste den storslagna framtidstron möta det unika förflutna för att Malmös profil ska bli trovärdig och tilltalande.

Lilla torg tycks vara ett historiskt anknutet torg samtidigt som det är väl integrerat med det samtida stadslivet. Planerna kring *Davidshalls torg* förefaller intressanta, särskilt om man ser på de olika förslagen som lagts fram för hur torget ska se ut efter ombyggnaden. Valet står i att bevara den lokala andan med historiska tillbakablickar, att uppmuntra till möten och stadsliv eller att hänga på den internationella utvecklingen. Man står och väger mellan vilken av del av stadens profil som man vill bygga Davidshall efter. Ibland tycks stadsplanerare inte veta på vilket ben de ska stå, då de olika förslagen tillfredsställer olika behov. Men det är det som gör framtidsprojekten så intressanta, då de trots allt visar vad staden skulle vilja åstadkomma när de får chansen att göra något nytt.

Fysiska element skapar miljön på torget. Gångpassager, bilparkeringar och affärer är exempel på praktiska funktioner som man önskar sig på torget. Förutom de konkreta elementen finns det en annan nivå av stadsbilden där sinnesintryck, upplevelser och aura är det väsentliga. När platserna ska särskiljas från varandra arbetar stadens planerare för att ge den en viss identitet. Uteserveringarna karaktäriserar *Lilla torg* och kanske kan dessa inge ge en känsla av storstadspuls. I en tidningsartikel ur *Vårt Malmö* står det att *Davidshalls torg* har fått ett eget och spännande liv de senaste åren. Nu vill stadsplanerare förstärka torgets identitet så att den mysiga stämningen kan blomma i en större utsträckning. Det höga tempot tycks vara det som många tänker sig kännetecknar storstäderna. Men över *Malmös torg* vilar ändå en slags harmoni. Det är en ruljans av människor som tillfälligt vistas på torget och det står aldrig stilla. Harmonin behöver i det här fallet inte betyda att det råder ett lugn, utan att många människor vistas på torget i samhörighet med varandra och med platsen. Människor ska bjudas in till att leva ett stadsliv på torget där man upplever rummen genom sociala band, konsumtion och nöje.

Löfgren hävdar att intensitet, mångsinnlighet och starka upplevelser ofta framhålls i texter när en plats ska marknadsföras. Samma jargong tycker jag mig se i texterna om *Malmö*. Utan *Malmö* stads presentationer av sina visioner och mål hade min förståelse av det offentliga rummet inte kunnat utvecklas. Hur staden framställts i texter, på hemsidor, i broschyrer och i lokaltidningar, kan representera de värderingar som råder i retoriken kring staden. Informationen som når ut till befolkning och besökare genom texter och beskrivningar har här ställt emot de fysiska platserna i staden genom observationer av torget. Att utläsa framtidsvisioner och stadens profil på *Malmös torg*, med offentligt producerade texter om staden som underlag, har varit utmanande. Men mina intryck från observationerna hade inte

kunnat säga någonting om det inte funnits skrivna representationer av staden att ställa dessa intryck inför.

Byggnaderna som omger torgen står som de gjort sedan historisk tid. Det är inte alla gånger folk lyfter blicken och betraktar dessa men tillsammans ger de en bestående bild av torgen. Monumenten fyller delvis samma funktion, men då dessa är utplacerade på ytorna blir de snarare en del av folkvimlet. Skulpturer och fontäner smälter in i miljön och blir en del av vardagen då människor passerar dem i sin stadsvistelse. Folk kan få kontakt med den konstnärliga utsmyckningen om dessa placerats på ett sätt som får folk att fysiskt ta hänsyn till konsten, genom att väja för och parera med den. Monumenten berättar också om det historiska Malmö och genom att uppmärksamma dem kan de bidra med upplysningar om stadens identitet, vad som hänt genom historien och hur Malmö blivit den stad den är idag. *Lilla torgs* historiska anda, och förslaget för *Davidshalls torgs* att bygga om det till ett 1930-tals torg, är exempel på hur representationer hämtas ur historien för att människor kollektivt ska kunna skapa sin identitet med hjälp av platsen och utopin om den.

En estetiskt tilltalande miljö kan bidra till upplevelser på torgen, på så vis att dessa inslag kan väga upp torgets egentliga funktioner. Grönområden, effektiv ljussättning och utsmyckande monument bidrar till en helhet som lockar människor att vistas på torgen. Men en gestaltning med hjälp av arkitektur och form påverkar också folklivet på torget och människornas rörelsemönster där. Gångpassagerna över torgen har en avgörande roll för hur torgen ter sig. Passagestråket över *Gustav Adolfs torg* utgör en viktig funktion för folklivet på där, då det fungerar som övergång från den ena gågatan till den andra. På *Stortorget* är tanken densamma, att leda människor från inkörsvägen från Centralstationen över till gågatan. Men här är strömmen av människor inte lika tydlig. Istället för att promenera längs passagen valde människor under min observation att gå över torget kors och tvärs. Kanske ser människor inte *Stortorget* som ett centrum att vistas i och att rummets ramar inte får någon betydelse. Med aktiviteter på *Gustav Adolfs torg*, som busstrafiken och torghandeln, blir det mer naturligt här att rätta sig efter de ramar som finns.

Den spänning och stämning som staden velat åstadkomma i de offentliga rummen lyser på vissa håll med sin frånvaro. *Stortorget* passar snarare in i bilden av en "död yta" som Lennartsson diskuterat. Detta eftersom torget först och främst fungerar som en genomfartsled av människor på väg någon annanstans. Det tycks ibland vara så att människor behöver en anledning för att mötas, samtala och umgås. Caféter, barer och uteserveringar är forum där

dessa möten tenderar att ske och det är dit folk går i dessa syften. I en samtida och framtida stad är möten mellan människor på torgen inte lika självklara som de har varit förut. Det sker en kommersialisering av stadsrummet och mötesplatserna i det. Cafékulturen har redan idag gjort ett stort uppsving och platser som caféer, barer och pubar kommer nog också i fortsättningen fungera som mötesplatser snarare än torgen i sig. Samma sak gäller affärer och butiker av olika slag dit människor kommer i syfte att konsumera. I dessa aktiviteter uppstår mötesmöjligheter och förutsättningar för social kontakt. För att folk ska attraheras av de offentliga miljöerna är alltså handel och café/restaurang viktiga bitar. Människor ges härigenom en möjlighet att utnyttja stadens rum för att samverka i nytta och nöje. Torgen i sig fyller inte längre människors efterfrågan av spänning, upplevelse eller stimulans.

Käll- och litteraturlista

Observation

Platsobservationer mellan den 051130 och 060110.

Internet

www.malmo.se 051112 till 060112

www.malmo.com 051111 till 060112

www.svenskastadskarnor.se 051116

Tidningsartiklar

Vårt Malmö nr 7 september 2005

Vårt Malmö, nr 8 oktober 2005

Årgång 38

Ansvarig utgivare: Mikael Stamming

Redaktör: Lars Edqvist

Tryck: VTAB, Göteborg

Malmö Magasinet torsdag 22 september 2005

Malmö Magasinet torsdag 29 september 2005

Malmö Magasinet torsdag 8 december 2005

Malmö Magasinet torsdag 24 november 2005

Ansvarig utgivare: Claes Löfgren

Tryck: Bold/Sydsvenskan Tryck AB

Broschyrer

Malmö Guiden 2005/2006, Malmö stad

Design for life. A guide to design, art and culture in Copenhagen and the Öresund region.

Producer: Vitra/www.vitra.com

Kommunala handlingar

Planprogram Davidshallstorg, Dp 4866. Underjordiskt parkeringsgarage och omgestaltning av torget. Malmö stads stadsbyggnadskontor 2005-09-05. Hämtat från www.malmo.se 060112

Planer och strategier för västra hamnen. Malmö stadsbyggnadskontor, Informationsenhet 2005. Hämtat från www.malmo.se 060209

Malmö stadsmiljöprogram. Projekt i samarbete mellan Gatukontoret Malmö och Malmö Stadsbyggnadskontor, avslutat våren 1998.

Malmö stadsmiljöprogram, Malmös identitet. Projekt i samarbete mellan Gatukontoret Malmö och Malmö Stadsbyggnadskontor, delrapport färdig 1995.

Litteratur

Arvastson, Gösta 1999a: Prolog, I: Arvastson, Gösta (red.) 1999: *Det urbana rummet*. Göteborg: Bokförlaget Korpen

Arvastson, Gösta 1999b: Epilog, I: Arvastson, Gösta (red.) 1999: *Det urbana rummet*. Göteborg: Bokförlaget Korpen

Berg, Per Olof & Löfgren, Orvar 2002: *Konsten att öppna en bro*, I: Berg, Linde-Laursen & Löfgren (red.) 2002: *Öresundsbron på uppmärksamhetens marknad*. Lund: Studentlitteratur

Cederlund, Kerstin 2004: *Universitetet, kulturen och staden*. Mölnlycke: SNS Förlag

Frykman, Jonas 2001: *Motvun och tingens poesi*, I: Hansen & Salomonsson (red.) 2001: *Fönster mot Europa. Platser och identitet*. Lund: Studentlitteratur

Lennartsson, Rebecka 1999: *Impressioner - om rörelse, betraktande och stadens beskönade rum*, I: Arvastson (red.) 1999: *Det urbana rummet*. Göteborg: Bokförlaget Korpen

Löfgren, Orvar 2001: Trängsel på upplevelsemarknaden, I: Elg, Margareta (red.) Etour (redaktionskommitté) 2001: *På resande fot. 23 forskare skriver om turism och upplevelser*. Kristianstad: Sellin & Partner Bok och Idé AB

Paasi, Anssi 1996: *Territories, boundaries and consciousness. The changing Geographies of the Finnish-Russian Border*. Chichester: John Wiley & Sons

Ristilampi, Per-Markku 2003: *Mim och verklighet*. Stockholm/Stehag: Symposium

Svenning 1998: *Malmö: paradoxernas stad*. Stockholm: Boinstitutet

Wengström I: RIG 2002:4: Swedish design on stage. En studie av marknadsföringen av Sverige i Europa och europeiseringen av svensk kultur, I: RIG Kulturhistorisk tidskrift 2002:4